

**Анна Сімонян**

*Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,  
Україна*

## **ФОРМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ РАД**

**Anna Simonian**

*Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Ukraine*

## **FORMS AND TOOLS FOR THE WORK OF PUBLIC COUNCILS**

The article is devoted to the study of forms and instruments of work of public councils under public authorities. Public councils are a temporary advisory body set up to promote community participation in the formation and implementation of national and regional policies. Public councils are defined as one of the main instruments in the interaction and cooperation between civil society institutions and government. Tools for the work of public councils include public control, public expertise, public anti-corruption expertise, external communications, enlightenment and more. The variety of forms of work of the public council is especially observed during public activity and in the organizational activity of the council. Choosing a specific form of work is related to the relevant tasks of the public council. The study notes that some public councils have acquired a lobbying form that is not typical of Ukrainian politics.

**Keywords:** public councils, civil society institutions, advisory bodies, civil society, form of the work, tools for the work, public authorities, political system.

Демократичний вектор розвитку України безпосередньо залежить від формування проактивного і сталого громадянського суспільства в країні. Важливу роль у цьому процесі відіграє ефективна взаємодія держави з інститутами громадянського суспільства, зокрема шляхом залучення представників громадськості до формування та реалізації державної політики. На сьогодні така державно-громадська взаємодія успішно реалізується завдяки діяльності громадських рад при органах виконавчої влади та місцевого самоврядування. У такий спосіб громадськість отримує змогу реалізовувати власні законні інтереси і здійснювати незалежний суспільний контроль за діяльністю органів державної влади.

Посилений науковий інтерес дослідників до цієї теми актуалізує питання необхідності комплексного вивчення реальних та потенційних можливостей впливу інституту громадських рад на політичні процеси та політичну систему. Проблема функціонування громадських рад при органах державної влади представлена в дослідженнях українських науковців, як-от: Т. Андрійчук, О. Бабінова, В. Биковець, Т. Березовець, К. Вінцункевич, В. Дзюндзюк, А. Дідух, Г. Задорожний, В. Коструба, О. Курочкіна, П. Манжола, В. Мартиненко, К. Меркотан, А. Мішин, Л. Муркович, Н. Романова, О. Сушинський, А. Ткачук, Л. Усаченко, Ю. Шайгородський, Г. Щедрова, О. Ярошенко тощо.

Процес становлення громадських рад як консультативно-дорадчих органів в Україні розпочався ще у 1993 році, і лише у 2010 році вони отримали сучасну організаційно-правову форму. Громадські ради стали популярним та дієвим засобом участі громадян в управлінні державними справами, засобом комунікації між органами виконавчої влади та суспільством, а також майданчиком для громадських експертів.

Українським законодавством визначено, що громадська рада при органі виконавчої влади є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, утвореним для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної та/або регіональної політики. Такий орган сприяє реалізації права громадян на участь в управлінні державними справами, а також врахуванню громадської думки під час формування та реалізації державної політики органом виконавчої влади; залучає заінтересовані сторони до консультацій із громадськістю, готує експертні висновки та пропозиції,

аналітичні матеріали, які стосуються формування та реалізації державної та/або регіональної політики, а також проводить громадський моніторинг діяльності органу виконавчої влади<sup>1</sup>.

Громадські ради при органах виконавчої влади відіграють значну роль у суспільно-політичному житті держави, оскільки виконують низку надважливих функцій. Завдяки функції соціального ініціювання громадськість має можливість ініціювати прийняття нових актів чи внесення необхідних змін у чинні акти. Запобігання прийняттю актів, які можуть бути шкідливими для громадськості, розкриває функцію соціального захисту. Функція соціального лобювання забезпечує повноту представлення та врахування інтересів різних категорій громадян. Оцінка дій та актів органів влади передбачена функцією громадської експертизи. Ви рішення різноманітних соціальних конфліктів належить до функції «медіаційного майданчика»<sup>2</sup>.

Окрім того, за формування зворотного зв'язку між органом влади та інститутами громадянського суспільства для розгляду та вирішення суспільно важливих питань відповідає комунікативна функція. Інформування громадськості щодо результатів діяльності й організація публічних обговорень актуальних питань належить до інформативної функції. Консультативна ж збирає, узагальнює та подає органу влади обов'язкові для розгляду пропозиції від громадських організацій щодо актів із питань формування та реалізації державної політики<sup>3</sup>.

Проте об'єктивне розуміння сутності, ролі, функцій та важливості роботи громадських рад не завжди береться до уваги переважною частиною суспільства. Подекуди частіше діяльність громадських рад оцінюється як неефективна, обмежена та несистемна. Дослідники виділяють чотири ключові причини неефективності: 1) недосконалість нормативної бази, яка регламентує порядок формування та містить напівпрозорий процес обрання й недоборочесні ризики; 2) відсутність політичної волі керівництва органу влади до залучення громадськості до роботи з нормативно-правовими актами, що унеможливує здійснення експертної та консультативної функцій; 3) недостатні експертний та професійний рівні членів громадських рад впливають на незадовільну якість їхніх рекомендацій та пропозицій; 4) несистемна й нерегулярна робота членів громадських рад<sup>4</sup>.

Водночас, ставлення українців до громадських рад неоднозначне, подекуди вони сприймаються як неефективні «кишенькові організації», які навіть можуть становити загрозу державній політиці. На існування подібних міфів впливають недостатня обізнаність громадян щодо діяльності громадських рад з одного боку та відсутність ефективної системи комунікації з боку самих рад<sup>5</sup>.

Очевидно, що негативне сприйняття діяльності громадських рад призводить до зниження рівня залучення громадськості до розв'язання суспільно-політичних питань та занепаду громадянського суспільства, що водночас послаблює позиції консультативно-дорадчих органів. Не викликає сумнівів, що оцінка будь-якої організації, насамперед, ґрунтується на показниках ефективності її роботи та наявності результатів діяльності, які власне і становлять мету її існування. Постає питання, як саме громадські ради можуть сприяти власному позитивному іміджу в суспільстві та якісніше виконувати свої функції?

На нашу думку, форми й інструменти роботи громадських рад є тими визначальними чинниками, які безпосередньо впливають на їхню ефективність і результативність, а отже, і на суспільну думку. Проте, у сучасному науковому дискурсі проблема форми й інструментів роботи громадських рад розкрита недостатньо та потребує детального дослідження. Актуальність зазначеної проблематики й визначила звернення до цієї теми.

<sup>1</sup> *Постанова Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики 2010* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*.

<<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p>> (2019, грудень, 01).

<sup>2</sup> Крупник, А.С. (2011). Громадські ради. Ю. В. Ковбасюк (ред.). *Енциклопедія державного управління: у 8 т.* (Т. 1). Київ: НАДУ, 116-118.

<sup>3</sup> Таран, В., Кульчицький, О., Бабакішєва, Г., Слизьконіс, Д. (2018). *Як підвищити спроможності громадських рад на здійснення громадського контролю?: Методичні матеріали*. Київ: Центр політичних студій та аналітики «Ейдос», 2.

<sup>4</sup> Таран, В., Кульчицький, О., Бабакішєва, Г., Слизьконіс, Д. (2018). *Як підвищити спроможності громадських рад на здійснення громадського контролю?: Методичні матеріали*. Київ: Центр політичних студій та аналітики «Ейдос», 3.

<sup>5</sup> Сімонян, А.В. (2018). Громадські ради у політичному процесі сучасної України. *Науковий журнал «Politicus»*, 2, 66-70.

**Метою** нашого дослідження є комплексне вивчення форм та інструментів роботи громадських рад при органах виконавчої влади.

Очевидно, що форми й інструменти роботи громадських рад безпосередньо пов'язані з завданнями, які вони мають виконувати в рамках своєї діяльності. Перелік основних завдань громадських рад визначений законодавчо, серед них:

- сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами;
- сприяння врахуванню органом виконавчої влади громадської думки під час формування та реалізації державної, регіональної політики;
- сприяння залученню представників зацікавлених сторін до проведення консультацій із громадськістю та моніторингу результатів формування та реалізації державної, регіональної політики;
- проведення відповідно до законодавства громадського моніторингу за діяльністю органу виконавчої влади;
- здійснення підготовки експертних пропозицій, висновків, аналітичних матеріалів із питань формування та реалізації державної, регіональної політики<sup>1</sup>.

Цілком зрозуміло, що успішне виконання такого комплексу завдань, насамперед, потребує наявності в громадських рад дієвого інструментарію та ефективних форм роботи. На дослідженні цих понять і зупинімося.

Отже, поняття «інструменти роботи громадських рад», на нашу думку, можна визначити як комплекс дій, які використовуються громадською радою та її членами для здійснення ними своїх функцій і реалізації завдань. До таких інструментів роботи, зокрема, можна віднести громадський контроль, громадську експертизу, громадську антикорупційну експертизу, зовнішні комунікації, просвітництво тощо. Розглянемо докладніше кожен із них.

1. **Громадський контроль** є інструментом, за допомогою якого громадськість має змогу надавати оцінку органам влади щодо їхньої діяльності та виконання ними відповідних соціальних завдань. Однак, результати такого контролю мають рекомендаційний характер і можуть бути враховані органом влади.

За визначенням А. С. Крупника, громадський контроль містить чотири базові компоненти, як-от: суб'єкт (громадяни та громадські об'єднання), об'єкт (органи публічної влади, державні та комунальні підприємства, установи та організації тощо), предмет (діяльність об'єктів громадського контролю з реалізації прав і свобод громадян, задоволення їхніх потреб та інтересів), а також процедура (комплекс форм і методів здійснення громадського контролю, який залежить від його завдань, об'єкту та предмету)<sup>2</sup>.

Громадський контроль за діяльністю того чи іншого державного органу фокусується на таких критеріях:

- ефективність функціонування та діяльності відповідного органу;
- результативність прийнятих рішень;
- відповідність рішень суспільним потребам, викликам та очікуванням;
- стабільність і послідовність діяльності;
- професіоналізм, компетентність при прийнятті рішень;
- виконавча дисципліна в діяльності;
- відкритість та прозорість процесу прийняття управлінських рішень;
- врахування позицій органів місцевого самоврядування при прийнятті рішень;
- дотримання принципу політичної нейтральності при прийнятті рішень<sup>3</sup>.

Окрім цього, громадські ради законодавчо зобов'язані здійснювати громадський контроль з урахуванням органом влади пропозицій та зауважень громадськості, забезпечення ним прозорості та відкритості своєї діяльності, доступу до публічної інформації, якою він володіє, а також

<sup>1</sup> *Постанова Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики 2010* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p>> (2019, грудень, 01).

<sup>2</sup> Крупник, А.С. (2007). Громадський контроль: сутність та механізми здійснення. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*, 1, 1-10.

<sup>3</sup> Волошина, А.В., Лациба, М.В. (2011). *Ефективна організація роботи громадської ради*: метод. рек. Київ: Агентство Україна, 25.

дотриманням ним нормативно-правових актів, спрямованих на запобігання та протидію корупції<sup>1</sup>.

Дослідники стверджують, що громадський контроль може здійснюватися ідеологічними, релігійними, соціокультурними, морально-психологічними та іншими методами залежно від конкретних умов і поставлених цілей<sup>2</sup>.

Проаналізувавши практики здійснення громадського контролю, можемо виділити перелік його методів і форм, серед яких заслуховування/погодження звітів про результати роботи органу влади, участь у громадських слуханнях та публічних громадських обговореннях, доступ до колегіальних засідань органів влади, участь у роботі комісії з оцінки корупційних ризиків діяльності органу влади, отримання в установленому порядку від органів влади інформації, необхідну для забезпечення діяльності ради та виконання покладених на неї функцій тощо<sup>3</sup>.

Також варто зазначити, що основними формами здійснення громадського контролю за діяльністю державних органів вважаються громадський моніторинг та громадська оцінка. Під громадським моніторингом розуміють дослідження якогось явища або процесу, що проводиться систематично (через певний проміжок часу) за тією ж темою із застосуванням тих же самих інструментів. Тоді як громадська оцінка – це ретельний та незалежний вимір закінченої діяльності, або діяльності, що ще триває для визначення ступеня досягнення поставлених цілей<sup>4</sup>.

**2. Громадська експертиза** передбачає проведення інститутами громадянського суспільства оцінки діяльності органів виконавчої влади, ефективності ухвалення і виконання ними рішень, підготовку пропозицій щодо розв'язання суспільно значущих проблем для їхнього урахування органами виконавчої влади у своїй роботі. Метою такої експертизи завжди є покращення державної політики в певній сфері або якості адміністративних послуг, які надаються громадянам. Результатом тієї чи іншої експертизи має бути позитивна зміна щодо проблеми, яку порушували<sup>5</sup>.

Предметом громадської експертизи діяльності державних органів можуть бути: а) проекти актів державних органів та їхніх посадових осіб із питань, що стосуються дотримання прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина; б) стан виконання відповідним державним органом та його посадовими особами законодавства України; в) стан виконання державними органами та їхніми посадовими особами державних та місцевих програм, що фінансуються бюджетними коштами; г) діяльність посадових осіб органів державної влади щодо виконання ними своїх посадових обов'язків; г) інша діяльність органів виконавчої влади та їхніх посадових осіб, пов'язана з виконанням функцій держави<sup>6</sup>.

Результати громадської експертизи надаються у форматі експертного висновку, який є офіційним документом. Експертний висновок щодо кожного конкретного питання має містити пропозиції та рекомендації як щодо розгляду питання загалом, так і щодо окремих положень проаналізованих матеріалів і документів<sup>7</sup>. Отже, громадська експертиза діяльності органів виконавчої влади є складником механізму демократичного управління державою.

**3. Громадська антикорупційна експертиза** передбачає перевірку проектів актів на предмет наявності в них положень, що сприяють або можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень. Така антикорупційна експертиза проводиться для запобігання виникненню передумов для вчинення корупційних правопорушень і розроблення рекомендацій щодо їхнього усунення. Як правило, антикорупційна експертиза нормативно-правових актів та їхніх проектів проводиться інституціями

<sup>1</sup> *Постанова Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики 2010* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p>> (2019, грудень, 01).

<sup>2</sup> Крупник, А.С. (2007) *Громадський контроль: сутність та механізми здійснення. Теоретичні та прикладні питання державотворення, 1*, 1-10.

<sup>3</sup> Таран, В., Кульчицький, О., Бабакішкієва, Г., Слизьконіс, Д. (2018). *Як підвищити спроможності громадських рад на здійснення громадського контролю?: Методичні матеріали*. Київ: Центр політичних студій та аналітики «Ейдос», 10.

<sup>4</sup> Волошина, А.В., Лациба, М.В. (2011). *Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек.* Київ: Агентство Україна, 25.

<sup>5</sup> Волошина, А.В., Лациба, М.В. (2011) *Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек.* Київ: Агентство Україна, 26-28.

<sup>6</sup> Волошина, А.В., Лациба, М.В. (2011) *Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек.* Київ: Агентство Україна, 26.

<sup>7</sup> Волошина, А.В., Лациба, М.В. (2011) *Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек.* Київ: Агентство Україна, 28.

громадянського суспільства та громадськими радами самостійно та в ініціативному порядку як власним коштом, так і шляхом залучення недержавного фінансування. Отже, метою громадської антикорупційної експертизи є зменшення кількості або усунення корупційно небезпечних положень у нормативно-правових актах<sup>1</sup>.

Громадські ради мають беззаперечні переваги в здійсненні громадської антикорупційної експертизи, зокрема вони мають законодавчо передбачений спрощений доступ до проектів нормативно-правових актів та іншої необхідної інформації. До того ж будь-яке рішення ради обов'язково має бути розглянуто органом влади. Громадські ради можуть залучати експертів для здійснення фахових антикорупційних експертиз, а їхня максимально публічна й відкрита робота надає більше можливостей бути почутими<sup>2</sup>.

#### 4. Зовнішні комунікації.

Систематичне інформування громадськості, зокрема засобами масової інформації, про свою діяльність, прийняті рішення та стан їхнього виконання є обов'язковою вимогою до роботи громадських рад та передбачено законодавчо<sup>3</sup>. Відсутність такого інформування й комунікації унеможливує участь громадськості в реалізації політик органів влади.

Як зазначають експерти, діяльність громадської ради передбачає взаємодію із декількома цільовими аудиторіями, серед яких – влада (посадовці органів влади, керівники державних установ, держслужбовці тощо), населення (люди, на яких впливає діяльність громадської ради), реципієнти (ті, для кого громадська рада працює, отримувачі її послуг, місцеві громади тощо), партнери (незалежні експерти, медіа, інститути громадянського суспільства), а також спонсори і грантодавці<sup>4</sup>. Успішна діяльність громадської ради залежить від особливостей взаємодії з цими цільовими аудиторіями.

На нашу думку, зовнішня комунікація тієї чи іншої громадської ради має сприйматися не як формальна необхідність, а як потужний інструмент для досягнення цілей та підтримки рівня довіри від суспільства.

З допомогою зовнішньої комунікації громадські ради мають можливість продемонструвати результати своєї роботи зацікавленим сторонам, знайти підтримку своєї діяльності, проводити моніторинг настроїв і думок, а також формувати суспільний порядок денний. Налагоджена комунікація дозволяє суспільству дізнаватися про діяльність громадських рад, володіти актуальною та важливою інформацією, передавати власні пропозиції та зауваження, а також, що є принципово важливим, впливати на політики, які проводять органи влади. Відповідні комунікативні техніки дозволяють мобілізувати певні цільові групи, привертати увагу громадськості до принципових питань, а також розпочинати надважливі суспільні дискусії.

Ефективними й релевантними каналами зовнішньої комунікації громадських рад можуть бути офіційні веб-сторінки, профілі в соціальних мережах та месенджерах, організація PR-заходів. Дієвим форматом зв'язків зі ЗМІ є використання прес-релізів, підготовка матеріалів для статей, колонок і блогів, поширення аналітичної інформації, інфографіки, надання фото- і відеоконтенту тощо.

Надважливою є наявність партнерської взаємодії та регулярних комунікацій з іншими інститутами громадянського суспільства. Залучення громадських активістів до діяльності громадської ради допоможе ефективніше впливати на органи державної влади, заручитися підтримкою, отримувати додатковий ресурс (як мінімум, експертний) та створювати спільні проекти тощо. Консолідованість громадського сектору сприятиме укріпленню позицій громадських рад.

#### 5. Просвітництво.

Просвітницька робота також є вкрай важливим інструментом у роботі громадської ради. Інформаційно-просвітницькі заходи для громадськості сприяють їхній участі в управлінні державними справами, активізують інтерес до процесів формування й реалізації державної, регіональної політики, формують експертне середовище в певній сфері, пояснюють особливості

<sup>1</sup> Волошина, А. В., Лациба, М. В. (2011). *Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек.* Київ: Агентство Україна, 28.

<sup>2</sup> Волошина, А.В., Лациба, М.В. (2011) *Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек.* Київ: Агентство Україна, 29.

<sup>3</sup> *Постанова Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики 2010* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України.* <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p>> (2019, грудень, 01).

<sup>4</sup> Волошина, А. В., Лациба, М. В. (2011) *Ефективна організація роботи громадської ради: метод. рек.* Київ: Агентство Україна, 37.

діяльності громадської ради.

Актуальним також є проведення інформаційно-просвітницьких кампаній із метою формування в громадян правової освіченості, медиаграмотності, антикорупційної культури, громадської позиції й підвищення політичної активності.

Просвітницька діяльність громадської ради може реалізовуватися в акціях волонтерів, тренінгах, освітніх заходах, конференціях, симпозиумах, лекціях-зустрічах, благочинних заходах тощо. Окремим напрямом втілення просвітницької мети є розробка й розповсюдження брошур, буклетів та іншої друкованої продукції з інформаційно-просвітницьким контентом.

Нарешті, розглянувши увесь робочий інструментарій, перейдімо до дослідження особливостей форм роботи громадських рад при органах державної влади. Формою роботи ми називаємо певний спосіб організації діяльності громадської ради та її членів із метою здійснення ними своїх функцій і реалізації завдань.

Відповідно до законодавства, організаційною формою роботи громадської ради є відкриті засідання за участі керівника органу державної влади та інших осіб за запрошенням голови ради.

Проте, практична сторона діяльності громадських рад внесла корективи й щодо форм роботи. Наприклад, онлайн-трансляції засідань влаштовуються, щоби продемонструвати суспільству відкритість і чесність громадської ради. Також досить поширеною практикою стає проведення виїзних засідань, як правило, коли місце проведення мотивовано робочими питаннями.

Унікальність структурної організації кожної громадської ради, передбачена відповідними положеннями, вплинула й на форму проведення засідань. Наприклад, проводяться засідання президії, засідання комітетів або комісій, засідання робочих груп тощо. Розповсюдженою є також форма проведення спільного засідання громадської ради з органом державної влади або іншими інститутами громадянського суспільства.

Різноманіття форм роботи громадської ради особливо спостерігається під час публічної діяльності. Так, проведення консультацій із громадськістю у форматі публічного громадського обговорення може здійснюватися й у формі круглих столів, конференцій, відкритих дискусій, стратегічних сесій тощо.

Дослідження функціонування громадських рад показало, що деякі громадські ради (консультативно-дорадчі органи) практикують нові правові механізми впливу на органи державної влади, їхніх посадових і керівних осіб, спрямованого на прийняття необхідних нормативно-правових актів. Це свідчить про те, що такі громадські ради набули лобістських форм і суті<sup>1</sup>.

Отже, як ми бачимо, категорія форми дійсно є важливим параметром у діяльності громадських рад, оскільки вибір форми, невідповідної завданню, може вплинути на ефективність і результативність роботи. Окрім того, різноманітність можливих форм роботи створює умови ширшого вибору та гнучкості реалізації будь-якого завдання.

Наприкінці зазначимо, що недостатня ефективність і професійність діяльності членів громадських рад демотивує громадськість брати участь у розв'язанні суспільно-політичних питань та контролі за реалізацією державної політики органами влади. Це так само негативно впливає на процес формування громадянського суспільства та розвиток демократії.

І все ж, громадські ради законодавчо наділені численними повноваженнями, значними функціональними можливостями (консультативно-дорадча, контрольна й експертні функції) та механізмами їхньої реалізації, що робить їх стратегічними майданчиками в державно-громадській взаємодії.

Поняття «інструменти роботи громадських рад» визначаємо як комплекс дій, які використовуються громадською радою та її членами для здійснення власних функцій і реалізації завдань. До таких інструментів роботи, зокрема, можна віднести громадський контроль, громадську експертизу, громадську антикорупційну експертизу, зовнішні комунікації, просвітництво тощо.

«Форму роботи» ми розуміємо як певний спосіб організації діяльності громадської ради та її членів із метою здійснення власних функцій і реалізації завдань. Різноманіття форм роботи громадської ради особливо спостерігається під час публічної діяльності та під час внутрішніх організаційних питань.

<sup>1</sup> Сімонян, А.В. Механізми лобіювання інтересів громадських організацій через громадські ради. *Дев'ята всеукраїнська практично-пізнавальна конференція*. <<http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/39-dev-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya/130-mekhanizmi-lobiyuvannya-interesiv-gromadskih-organizatsij-cherez-gromadski-radi>> (2019, декабрь, 01).

На нашу думку, форми й інструменти роботи громадських рад є тими ресурсами, правильне використання яких підвищує результативність і ефективність суспільно-політичної діяльності, а отже, може вплинути й на суспільну думку щодо громадських рад.

### References:

---

1. *Postanova Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky 2010* [Resolution on Ensuring Public Participation in the Formation and Implementation of State Policy 2010] (Kabinet Ministriv Ukrainy) [(Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p>> (2019, December, 01). [in Ukrainian].
2. Krupnyk, A.S. (2011). Hromadski rady [Public councils]. Kovbasiuk, Yu.V. (ed.). *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 t* [Encyclopedia of Public Administration: 8 volumes]. (T. 1). Kyiv: NADU. [in Ukrainian].
3. Taran, V., Kulchytskyi, O., Babakishiieva, H., Slyzkonis, D. (2018). *Yak pidvyshchyty spromozhnosti hromadskykh rad na zdiisnennia hromadskoho kontroliu?: Metodichni materialy* [How to increase the capacity of public councils to exercise public control?: Methodical materials.]. Kyiv: Tsentrl politychnykh studii ta analityky «Eidos». [in Ukrainian].
4. Simonian, A.V. (2018). Hromadski rady u politychnomu protsesi suchasnoi Ukrainy [Public councils in the political process of modern Ukraine]. *Naukovyi zhurnal «Politicus»* [Politicus Scientific Journal], no. 2, 66-70. [in Ukrainian].
5. Krupnyk, A.S. (2007). Hromadskyi kontrol: sutnist ta mekhanizmy zdiisnennia. [Public control: the nature and mechanisms of implementation]. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia* [Theoretical and applied issues of state formation], no. 1, 1-10. [in Ukrainian].
6. Voloshyna, A.V., Latsyba, M.V. (2011). *Efektivna orhanizatsiia roboty hromadskoi rady: metod. rek.* [Effective organization of public council work: guidelines]. Kyiv: Ahentstvo Ukraina. [in Ukrainian].
7. Simonian, A.V. Mekhanizmy lobiuvannia interesiv hromadskykh orhanizatsii cherez hromadski rady. [Mechanisms of lobbying interests of public organizations through public councils]. *Deviata vseukrainska praktychno-piznavalna konferentsiia* [Ninth All-Ukrainian Practical-Cognitive Conference]. <<http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/39-dev-yata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya/130-mekhanizmi-lobiyuvannya-interesiv-gromadskikh-organizatsij-cherez-gromadski-radi>> (2019, December, 01). [in Ukrainian].